

**BỘ QUỐC PHÒNG
HỌC VIỆN CHÍNH TRỊ**

THÂN VĂN QUÂN

**HOÀN THIỆN KỸ NĂNG DẠY HỌC CHO TRỢ GIẢNG
Ở ĐẠI HỌC QUÂN SỰ HIỆN NAY**

Chuyên ngành: Lý luận và lịch sử giáo dục học

Mã số : 62 14 01 02

LUẬN ÁN TIẾN SĨ GIÁO DỤC HỌC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

1. PGS, TS. Trần Đình Tuấn

2. PGS, TS. Trần Thị Tuyết Oanh

HÀ NỘI – 2013

Lời cam đoan

Tôi cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu nêu trong luận án là trung thực và có xuất xứ rõ ràng.

Tác giả luận án

Thân Văn Quân

MỤC LỤC

Trang

TRANG PHỤ BÌA	1
LỜI CAM ĐOAN	2
MỤC LỤC	3
DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT	4
DANH MỤC CÁC BẢNG, BIỂU ĐỒ	5
DANH MỤC CÁC ĐỒ THỊ, SƠ ĐỒ	6
MỞ ĐẦU	7
TỔNG QUAN VẤN ĐỀ NGHIÊN CỨU	12
Chương 1 CƠ SỞ LÝ LUẬN CỦA HOÀN THIỆN KỸ NĂNG DẠY HỌC CHO TRỢ GIẢNG Ở ĐẠI HỌC QUÂN SỰ	30
1.1. Các khái niệm cơ bản	30
1.2. Nội dung hoàn thiện kỹ năng dạy học cho trợ giảng ở đại học quân sự	47
1.3. Con đường hoàn thiện kỹ năng dạy học và các tiêu chí đánh giá kỹ năng dạy học của trợ giảng ở đại học quân sự	55
Chương 2 CƠ SỞ THỰC TIỄN CỦA HOÀN THIỆN KỸ NĂNG DẠY HỌC CHO TRỢ GIẢNG Ở ĐẠI HỌC QUÂN SỰ HIỆN NAY	61
2.1. Đặc điểm của trợ giảng ở đại học quân sự hiện nay	61
2.2. Những yếu tố cơ bản ảnh hưởng tới quá trình hoàn thiện kỹ năng dạy học cho trợ giảng ở đại học quân sự hiện nay	64
2.3. Thực trạng và một số kinh nghiệm hoàn thiện kỹ năng dạy học cho trợ giảng ở đại học quân sự hiện nay	68
Chương 3 BIỆN PHÁP HOÀN THIỆN KỸ NĂNG DẠY HỌC CHO TRỢ GIẢNG Ở ĐẠI HỌC QUÂN SỰ HIỆN NAY	90
3.1. Bổ sung kiến thức sư phạm, kinh nghiệm sư phạm cần thiết cho trợ giảng	90
3.2. Quy trình hóa hoạt động rèn luyện kỹ năng chuẩn bị và tiến hành bài giảng của trợ giảng	94
3.3. Rèn các kỹ năng dạy học cơ bản cho trợ giảng thông qua thực tiễn hoạt động nghiệp vụ sư phạm thường xuyên	106
3.4. Đổi mới phương pháp, hình thức tổ chức rèn luyện kỹ năng dạy học cho trợ giảng theo hướng kết hợp truyền thống với hiện đại	112
Chương 4 THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM	125
4.1. Những vấn đề chung của thực nghiệm	125
4.2. Xử lý và phân tích kết quả sau tác động thực nghiệm	135
KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ	150
DANH MỤC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CỦA TÁC GIẢ ĐÃ ĐƯỢC CÔNG BỐ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN	153
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	154
PHỤ LỤC	162

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

TT	Chữ viết đầy đủ	Chữ viết tắt
----	-----------------	--------------

1	Bài giảng	BG
2	Chính trị quốc gia	CTQG
3	Đảng uỷ Quân sự Trung ương	ĐUQSTU'
4	Đại học quân sự	ĐHQS
5	Đơn vị cơ sở	ĐVCS
6	Đối chứng	ĐC
7	Giáo dục	GD
8	Giáo dục học	GDH
9	Giảng viên	GV
10	Học viên	HV
11	Khoa học xã hội và nhân văn	KHXH&NV
12	Kỹ năng	KN
13	Kỹ năng dạy học	KNDH
14	Nhà xuất bản	Nxb
15	Quân đội nhân dân	QĐND
16	Số lượng	SL
17	Tâm lí học	TLH
18	Thực nghiệm	TN
19	Trợ giảng	TG
20	Xã hội chủ nghĩa	XHCN

DANH MỤC CÁC BẢNG, BIỂU ĐỒ

TT	Tên bảng, biểu đồ	Nội dung	Trang
1	1.1	Bảng tiêu chí đánh giá KN chuẩn bị và tiến hành BG của TG	58
2	2.4	Bảng tổng hợp kết quả điều tra nhận thức về sự quan tâm của trợ giảng và cán bộ, GV về hoàn thiện KNDH	78
3	4.1	Bảng các tiêu chí đánh giá và thang đánh giá KN chuẩn bị và tiến hành BG của TG	130
4	4.2	Phân phối tần số điểm đánh giá trình độ đầu vào KNDH của các nhóm ở hai cơ sở TN	134
5	4.3	Kết quả khảo sát trình độ đầu vào KNDH của các nhóm ở hai cơ sở TN	134
6	4.4	Bảng thống kê kết quả sau TN về sự tiến bộ của KNDH ở cơ sở TN 1	137
7	4.5	Bảng phân phối tần suất về sự tiến bộ của KNDH ở nhóm TN và ĐC tại cơ sở TN 1	137
8	4.6	Bảng phân phối tần suất tích lũy kết quả về sự tiến bộ của KNDH ở nhóm TN và ĐC tại cơ sở TN 1	137
9	4.7	Mức độ tiến bộ về KNDH sau TN ở cơ sở thực nghiệm 1	138
10	4.8	Bảng phân phối các tham số đặc trưng về sự tiến bộ của các KNDH ở nhóm TN và nhóm ĐC tại cơ sở TN 1	139
11	4.9	Bảng thống kê kết quả sau TN về sự tiến bộ của các KNDH ở nhóm TN và ĐC tại cơ sở TN 2	142
12	4.10	Bảng phân phối tần suất về kết quả sự tiến bộ của các KNDH ở nhóm TN và nhóm ĐC tại cơ sở TN 2	142
13	4.11	Bảng phân phối tần suất tích lũy kết quả sự tiến bộ của các KNDH ở nhóm TN và nhóm ĐC tại cơ sở TN 2	142
14	4.12	Mức độ tiến bộ về KNDH sau TN ở cơ sở TN 2	143
15	4.13	Bảng phân phối các tham số đặc trưng về sự tiến bộ của các KNDH ở nhóm TN và ĐC tại cơ sở TN 2	144
16	4.14	Bảng so sánh kết quả đánh giá về tính tích cực hoàn thiện KNDH của TG ở các nhóm TN và nhóm ĐC	148
17	2.1	Tổng hợp kết quả điều tra các KNDH cần hoàn thiện cho	178

		TG ở ĐHQS	
18	2.2	Bảng tổng hợp kết quả tự đánh giá của TG về trình độ KNDH	179
19	2.3	Bảng tổng hợp kết quả đánh giá của cán bộ, GV về trình độ KNDH của TG	180
20	2.5	Bảng tổng hợp kết quả đánh giá của TG về tổ chức các hoạt động sư phạm nhằm hoàn thiện KNDH	181
21	2.6	Bảng tổng hợp kết quả đánh giá của cán bộ, GV về tổ chức các hoạt động hoàn thiện KNDH cho TG	182
22	2.7	Bảng tổng hợp kết quả tự đánh giá của TG về tính tích cực khi tham gia các hoạt động hoàn thiện KNDH	183
23	2.8	Bảng tổng hợp kết quả đánh giá của cán bộ, GV về tính tích cực của TG khi tham gia các hoạt động hoàn thiện KNDH	184
24	2.1	Biểu đồ so sánh nhận thức về sự cần thiết của các KNDH giữa TG và cán bộ, GV	73
25	2.2	Biểu đồ so sánh nhận thức của TG và cán bộ GV về hoàn thiện KNDH	78
26	2.3	Biểu đồ kết quả đánh giá của trợ giảng về tổ chức các hoạt động sư phạm nhằm hoàn thiện kỹ năng dạy học	81
27	2.4	Biểu đồ kết quả đánh giá của cán bộ, GV về tổ chức các hoạt động sư phạm nhằm hoàn thiện KNDH	81
28	4.1	Biểu đồ so sánh kết quả kiểm tra đầu vào trình độ KNDH của nhóm TN và nhóm ĐC tại cơ sở TN 1	134
29	4.2	Biểu đồ so sánh kết quả kiểm tra đầu vào trình độ KNDH của nhóm TN và nhóm ĐC tại cơ sở TN 2	135
30	4.3	Biểu đồ so sánh về sự tiến bộ của các KNDH ở nhóm ĐC và nhóm TN tại cơ sở TN 1	138
31	4.4	Biểu đồ so sánh kết quả sự tiến bộ của các KNDH ở nhóm ĐC và nhóm TN tại cơ sở TN 2	143

DANH MỤC CÁC ĐỒ THỊ, SƠ ĐỒ

TT	Tên đồ thị, Sơ đồ	Nội dung	Trang
1	2.1	Đồ thị so sánh kết quả tự đánh giá của TG về tính tích cực khi tham gia các hoạt động hoàn thiện KNDH	83
2	2.2	Đồ thị so sánh kết quả đánh giá của cán bộ, GV về tính tích cực của TG khi tham gia các hoạt động hoàn thiện KNDH	84
3	4.1	Đồ thị biểu diễn tần suất tích lũy về sự tiến bộ của KNDH ở nhóm TN và nhóm ĐC tại cơ sở TN 1	138
4	4.2	Đồ thị biểu diễn tần suất tích lũy về sự tiến bộ KNDH của nhóm TN và nhóm ĐC tại cơ sở TN 2	143
5	1.1	Mối quan hệ giữa hai thành tố trong cấu trúc của KN	34
6	1.2	Cấu trúc quá trình phát triển KNDH trong các chức danh nhà giáo ở ĐHQG	43
7	1.3	Hệ thống các KNDH cần hoàn thiện cho TG ở ĐHQG	55
8	3.1	Sơ đồ quy trình hoàn thiện KN chuẩn bị và tiến hành BG của TG	96
9	2.1	Mối quan hệ của các yếu tố cơ bản ảnh hưởng tới quá trình hoàn thiện KNDH cho TG ở trường ĐHQG	177
10	4.1	Sơ đồ khái quát quá trình thực nghiệm	185

MỞ ĐẦU

1. Giới thiệu khái quát về công trình nghiên cứu

Trợ giảng là một trong những giai đoạn của các chức danh nhà giáo, là bước quan trọng để xây dựng nền tảng vững chắc cho các phẩm chất và năng lực sư phạm của người GV. Hoàn thiện KNDH cho TG là nhiệm vụ thường xuyên trong quá trình bồi dưỡng, phát triển đội ngũ GV ở trường ĐHQS hiện nay. Thực tiễn sư phạm cho thấy, trong quá trình phát triển đội ngũ GV, TG được quan tâm rèn luyện, hoàn thiện thường xuyên sẽ tạo ra một thế hệ GV kế cận có năng lực sư phạm tốt, có phẩm chất nhân cách mẫu mực, thực sự là tấm gương mẫu mực cho HV noi theo. Tuy nhiên, hoàn thiện KNDH cho TG hiện nay đang gặp rất nhiều khó khăn trong cả lý luận và thực tiễn, đòi hỏi cần có một cơ sở khoa học xác đáng, phương hướng, biện pháp thực hiện phù hợp, khả thi với trường ĐHQS, sự phối hợp đồng bộ của các chủ thể mới tạo sự chuyển biến tích cực.

Đề tài Luận án “Hoàn thiện KNDH cho TG ở ĐHQS hiện nay” được thực hiện với mong muốn đưa ra các kiến giải khoa học góp phần nâng cao chất lượng thực hiện nhiệm vụ, hoàn thiện KNDH cho TG trong thời gian tập sự. Để thực hiện đề tài, chúng tôi tiến hành nghiên cứu làm rõ cơ sở lý luận hoàn thiện KNDH cho TG; đánh giá thực trạng trình độ KNDH và thực trạng hoàn thiện KNDH cho TG ở trường ĐHQS, tìm ra những nguyên nhân chủ yếu. Từ đó, đề xuất biện pháp hoàn thiện KNDH cho TG ở ĐHQS. Kết cấu của đề tài gồm phần mở đầu, 4 chương, kết luận và kiến nghị, danh mục tài liệu tham khảo và phụ lục.

2. Lý do lựa chọn đề tài

Để phát triển đất nước, đổi mới căn bản, toàn diện nền giáo dục, Đảng ta đã xác định rõ: “phát triển đội ngũ giáo viên và cán bộ quản lý là khâu then chốt” [16, tr.131]. Trong đó, chú trọng nâng cao trình độ tay nghề, bồi dưỡng năng lực sư phạm và đạo đức nhà giáo, đảm bảo đội ngũ nhà giáo “đủ về số lượng, đáp ứng yêu cầu về chất lượng” [16, tr.216].

Hoàn thiện KN nghề nghiệp là một yêu cầu thường xuyên của bất cứ ngành nghề nào. KNDH là một trong những KN quan trọng của người GV ở

ĐHQS, là bộ phận cấu thành năng lực sư phạm trong cấu trúc văn hoá sư phạm của người GV, không có KNDH hoặc KNDH yếu, GV sẽ không đảm nhiệm được chức năng chủ yếu của mình. Hoàn thiện KNDH là yêu cầu thường xuyên, liên tục và bắt buộc đối với người GV nói chung, trong ĐHQS nói riêng. Nghị quyết số 86 của ĐUQSTU về Công tác giáo dục - đào tạo trong tình hình mới đã chỉ rõ: “Chú trọng về nâng cao trình độ học vấn, năng lực và tay nghề sư phạm, kinh nghiệm thực tiễn” [19, tr.22]. Đây cũng là những yêu cầu cấp thiết đặt ra đối với mỗi GV trong quá trình tự hoàn thiện mình. Những năm qua, nhìn chung đội ngũ GV ở ĐHQS đã đảm đương được nhiệm vụ, phát huy được chức năng của mình trong giáo dục và đào tạo. Một số GV phát triển tốt cả về phẩm chất và năng lực sư phạm, trong giảng dạy và nghiên cứu khoa học. Tuy nhiên, đứng trước yêu cầu mới, chất lượng đội ngũ giáo viên nhà trường quân đội còn: “Thiếu về số lượng và tỷ lệ đạt chuẩn về chất lượng còn thấp...Kết quả tự học, tự nghiên cứu của một số nhà giáo còn hạn chế”[19, tr.7].

Trong quá trình đào tạo tại các nhà trường, HV được trang bị hệ thống kiến thức và KN sư phạm chung cho hoạt động nghề nghiệp tương lai. Sau khi ra trường nhận công tác ở các trường ĐHQS, để trở thành GV, họ phải trải qua thời gian làm TG để tiếp tục hoàn thiện những phẩm chất và năng lực đáp ứng yêu cầu thực tiễn sư phạm quân sự. Thời kỳ TG chính là giai đoạn “quá độ” quan trọng để họ có thể chuyển hoá từ HV thành GV, đây cũng là thời gian để TG tập làm các công việc của người GV trong thực tiễn nghề nghiệp.

Trợ giảng là lực lượng GV kế cận quan trọng ở các trường ĐHQS. Thực tiễn sư phạm hiện nay cho thấy, TG sau khi được phân công đảm nhiệm công tác giảng dạy đã phát huy được vai trò, chức trách của mình, thường xuyên tự bồi dưỡng kiến thức, rèn luyện tay nghề sư phạm, tu dưỡng phẩm chất nhân cách. Nhiều đồng chí đã vươn lên trở thành GV có uy tín trong công việc và trong cuộc sống. Tuy nhiên, vẫn còn một số đồng chí trong thời kì TG chất lượng thực hiện nhiệm vụ còn chưa cao;

nắm và vận dụng các KNDH vào thực tiễn sư phạm quân sự còn lúng túng, nhiều KNDH còn chưa thành thạo (kể cả những KNDH đơn giản); “Khả năng tư duy, năng lực thực hành độc lập sáng tạo và quản lý bộ đội còn yếu”[17, tr.3], chưa đáp ứng được yêu cầu chức trách, nhiệm vụ; chậm thích ứng với những biến đổi nhanh chóng của thực tiễn sư phạm quân sự; một số KNDH cơ bản chưa được chú ý và rèn luyện đúng mức, nặng về làm theo mẫu đơn thuần; chất lượng BG chưa cao, chưa làm chủ được nội dung và phương pháp, cách thức truyền đạt kiến thức còn đơn điệu... Nguyên nhân, do TG nặng về học theo, bắt chước, chưa tích cực rèn luyện KNDH; phương pháp tư duy sư phạm của một bộ phận TG còn yếu; trải nghiệm thực tiễn sư phạm quân sự, lãnh đạo, chỉ huy còn ít; một số chưa qua đào tạo sư phạm. Mặt khác, công tác bồi dưỡng, hoàn thiện KNDH nói riêng, năng lực sư phạm nói chung của lãnh đạo, chỉ huy các cấp cho TG còn ít được quan tâm tổ chức thường xuyên, trong khi “Kết quả tự học, tự nghiên cứu của một số nhà giáo còn hạn chế” [19, tr.7], các tiêu chí và xét công nhận các chức danh nhà giáo ở ĐHQS còn chưa thống nhất đã ảnh hưởng không nhỏ tới chất lượng thực hiện nhiệm vụ và ý chí vươn lên của TG. Quá trình hoàn thiện KNDH cho TG trong các trường ĐHQS hiện nay còn mang tính tự phát, chưa có kế hoạch, nội dung, chương trình hoàn thiện cụ thể. Một số TG bằng lòng với hiện tại, sự tiến bộ còn chậm.

Hiện nay, trước yêu cầu của chiến tranh hiện đại, nhiệm vụ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới, đã và đang đặt ra những yêu cầu cao trong việc chuẩn hoá chất lượng đội ngũ GV ở ĐHQS, buộc họ phải không ngừng trau dồi, tự hoàn thiện thường xuyên mới có thể thực hiện tốt nhiệm vụ. Đặc biệt, trước yêu cầu đổi mới nền giáo dục, nâng cao chất lượng dạy học ở các trường ĐHQS thì việc hoàn thiện KNDH cho TG trong thời kỳ tập sự là một trong những vấn đề cấp thiết để tạo ra một thế hệ GV kế cận có “tâm”, có “tầm”, hết lòng phụng sự đất nước, phụng sự nhân dân. Từ những lý do cơ bản trên, chúng tôi chọn đề tài: “*Hoàn thiện kỹ năng dạy học cho trợ giảng ở đại học quân sự hiện nay*”, để nghiên cứu với mong muốn góp phần đưa ra những kiến giải khoa học trước thực trạng nêu trên.